

переростання особистої драми ліричного героя у філософські роздуми над питаннями національної пам'яті, гідності, духовного становища українців у жахливих умовах бездержавності виявляє специфіку екзистенційно-філософської думки видатного письменника, формує своєрідну концепцію усвідомлення соціальних та національних проблем життя народу, поняття свободи. Такі поезії Т. Шевченка залишили глибокий потенціал для духовного розвитку українського суспільства і понині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко Т. Г. Козар. Київ : Дніпро, 1977. 597 с.

*Канюка Андрій,
магістрант факультету філології і журналісти,
Скуратко Тетяна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
tanyabidov@gmail.com*

«ГАЙДАМАКИ» Т. ШЕВЧЕНКА:

СЦЕНІЧНА РЕЦЕПЦІЯ ЛЕСЯ КУРБАСА

Кожна епоха породжує митців, які стають її обличчям, втілюючи у своїй діяльності найістотніші тенденції її духовного розвитку. Саме таким митцем був Тарас Шевченко, людина-епоха, від якої розпочинається новий відлік в історії українства. Кобзаревими стежками йшов і Лесь Курбас – театральний реформатор-філософ, режисер театру і кіно, талановитий актор і драматург 20-х – початку 30-х років ХХ століття.

Новаторство Лесь Курбаса простежуємо у співіснуванні в «Молодому театрі» творів абсолютно відмінних культурних епох, у вмінні втілювати у життя такі форми театального мистецтва, в яких могла б проявитися творча індивідуальність, неповторність сучасного молодого покоління українського акторства національної культури, спроектованої на європейську, що зможе збудувати свої нові цінності в театральному мистецтві.

Зазначимо, що творчий доробок Леся Курбаса, як і Тараса Шевченка, понадчасовий. Їхня творчість завжди актуальна, адже становить собою коштовну духовну спадщину української національної культури.

Шевченкова поетична творчість дала могутній поштовх розвитку нової української літератури, під його впливом виокремилася органічна національна ідентичність, а українська літературна мова здобула своє повноправне місце в світі. Виховувався у шевченківському дусі і Лесь Курбас, який зумів вивести український театр на новий щабель розвитку, європеїзувати його.

До оригінального винаходу, який знаходиться в руслі європейських традицій, вдається Лесь Курбас у виставі «Гайдамаки» Тараса Шевченка.

Зазначимо, що прем'єра «Гайдамаків» Т. Шевченка відбулася 10 березня 1920 року на сцені Київського оперного театру. Постановку Курбаса було сприйнято як справжній маніфест нового театру, символ його політичного спрямування, мистецького новаторства, вона одразу стала легендою. До 1932 року театр «Березіль» зберігав її у репертуарі як емблему колективу. У постановці Леся Курбаса у цій виставі Польща була представлена в іпостасі розкішної та вродливої жінки, котра з батогом в руках виїздила на сцену в кареті, запряженій кріпаками. Саме зображення панни-Польщі, що їде в кареті і поганяє знедолених українців допомогло Л. Курбасеві тонко зобразити боротьбу українського народу проти польської шляхти у 1768 р. Перед очима глядачів постали картини Коліївщини.

Лесь Курбас своєю постановкою «Гайдамаків» прагнув, щоб глядачі не були пасивними спостерігачами, а співдіяли, співпереживали з акторами, щоб задумалися над питаннями:

*Все йде, все минає — і краю немає,
Куди ж воно ділось? Відкіля взялось?
І дурень, і мудрий нічого не знає.
Живе... умирає... Одно зацвіло,
А друге зав'яло, навіки зав'яло... [4, с. 67].*

Перегляд вистави «Гайдамаки» у постановці Л. Курбаса спонукав глядачів замислитися над долею багатостраждального українського народу:

*Гомоніла Україна,
Довго гомоніла,
Довго, довго кров степами
Текла-червоніла.
Текла, текла та й висохла [4, с. 103].*

Щоб відтворити соціальну та національну нерівність, відчай, гнів і ненависть українського народу до своїх панів та польських загарбників, Лесь Курбас використав так званій «Принцип масового дійства на театрі».

Поема «Гайдамаки» є актуальною і у наш час, боротьба за свободу і гідність українського народу триває. Тарас Шевченко у своїй поемі намагався передати ідею, що кожен має право на свободу та гідність, і це вимагає активної боротьби. За право на свободу творчості і національну гідність боровся у свій час Лесь Курбас, боримося і сьогодні ми. У поемі «Гайдамаки» автор відзначає героїзм та силу духу гайдамаків, які встали на захист своїх прав та свободи, готові віддати свої життя заради майбутнього українського народу. Своєрідними «гайдамаками» у час Леся Курбаса були усі представники «Розстріляного Відродження». Глибоко перейнявшись злободенністю проблематики «Гайдамаків, Курбас-режисер у своїй постановці зумів передати багатоплановість поеми.

Сьогодні пересічний українець читає «Гайдамаки», «Кобзар» як Біблію – весь час відшукуючи нові сенси. Зрештою, це і є священна книга нашого народу. Пригадаймо, яку важливу роль творчість Шевченка відіграла під час Революції Гідності. Зазначимо, що у майданному мистецтві чимале значення мала саме поява творчості та постаті Тараса Шевченка. На Майдані українці отримали зброю, сильнішу за кийки і кулі. Мистецька зброя теж стала на захист нашої свободи, а образ Шевченка став символом Майдану. Після Революції Гідності образ Тараса Шевченка в інформаційному спротиві став значно сильнішим. Він відображав і військову міць, і незламність українців. Саме слово Кобзаря надихає нас на боротьбу. Саме слово Кобзаря надихає нас на боротьбу, Шевченко мобілізує.... Саме його словами сьогодні мільйони українців випрошують у Бога сили, єдності у боротьбі із ворогом:

*А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
І братолюбіє пошли [4, с. 649].*

Поет-гуманіст, наче наш сучасник, спостерігаючи війну Росії проти України, зазначає:

*Ви любите брата!
Суєслови, лицеміри,
Господом прокляті!
Ви любите на братові
Шкуру, а не душу! [4, с. 318].*

А якою актуальною є сьогодні поема Шевченка «Кавказ»? Вона наче розкриває справжнє сьогоденнє обличчя путінської росії:

*...тільки дайте
Свої сині гори
Останії... бо вже взяли
І поле, і море...[4, с. 319].*

З гіркотою та болем сьогодні читаємо такі актуальні слова Кобзаря:

*Світе тихий, краю милий,
Моя Україно!
За що тебе сплюндровано,
За що, мамо, гинеш? [4, с. 214].*

Тарас Шевченко – понад часом. Він потрібний був поколінню Леся Курбаса, сьогодні він потрібний нам, щоб завершити процес політичного формування української модерної європейської держави, яка пройшла через вогонь. Шевченко – це вогонь, а він «запеклих – тобто нас із вами – не пече».

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія української літератури у дванадцяти томах. Том четвертий. Тарас Шевченко. Київ: Наукова думка, 2014. 782 с.
2. Курбас Лесь (Олександр) Степанович. Короткий енциклопедичний словник з культури / М. М. Корінний, В. М. Шевченко. Київ, 2003. С. 175.
3. Скалій Р. За Курбасом – в Європу. Культура і життя. 1992. 5 груд. С. 5-6.
4. Шевченко Т. Кобзар: Повне видання. Харків: Видавництво «Ранок», 2010. 736 с.